

ЧЕТ ТИЛЛАРИНИ ЎҚИТИШДА МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Толибжонов Жовохир Илхомжон ўғли

ЎзДЖТУ 3- босқич талабаси

Ачилова Зулхумор Пулатовна

Илмий раҳбар испан тили катта ўқитувчиси

Мамлакатимиз таълим тизимида сезиларли ўзгаришлар рўй бераётганлиги кун сайин яққол кўриниб бормоқда. Чет тилларини ўргатишда турли таълим шакллари қатори айниқса, масофавий таълим кенг қўлланилаётганлиги ҳам қувонарли ҳолдир. Шунини таъкидлаб ўтиш лозимки ЎзДЖТУ ҳамда юртимизнинг барча олий ўқув юртиларида масофавий таълим техника ва технологиясини амалга ошириш борасида қатор ишлар олиб борилмоқда.

Хозирги ахборот технологиялар жадал ривожланиб бораётган даврда чет тилларини масофавий ўқитиш катта аҳамият касб этмоқда. Чунки таълимнинг бу тури шу пайтгача мавжуд бўлган таълим турларидан ўзининг айрим ижобий томонлари билан ажралиб туради. Масофавий таълимнинг кундузги ва бошқа таълим турларидан фарқли жиҳати шундаки, мазкур таълим турига жуда кенг аҳоли оммасини жалб қилиш мумкин. Шу жиҳатларига кўра масофавий таълимнинг хозирги кундаги истиқболли таълим турларидан бири ҳисобланади. Биринчидан масофавий таълимнинг асосида таълим бериш учун ўқиш истагида бўлган аҳолининг муайян қисмини таълим муассасаси жойлашган ерга йиғиш шарт эмас. Иккинчидан, тингловчи ёки ўқувчи томонидан ортиқча сарф - харажат қилиш зарурати бўлмайди. Учинчидан, бу таълим турига жалб қилинувчиларнинг ёш чекланишларини истисно қилиш мумкин. Чет тилларини ўқитишда масофавий таълимга жалб қилинувчи контингентни қуйидаги ижтимоий гуруҳларга мансуб бўлган шахслар ташкил қилиши мумкин:

- ✓ иккинчи олий ёки қўшимча маълумот олиш, малака ошириш ва қайта тайёргарлик ўташ истагида бўлганлар;
- ✓ минтақавий ҳокимият ва бошқарув раҳбарлари ;
- ✓ анъанавий таълим тизимининг имкониятлари чекланганлиги сабабли маълумот олаолмаган ёшлар;
- ✓ ўз маълумот мақомини замонавий талаблар даражасига кўтариш истагида бўлган фирма ва корхоналар ходимлари;
- ✓ иккинчи параллел маълумот олишни хоҳлаган тингловчилар;
- ✓ марказдан узоқда, кам ўзлаштирилган минтақалар аҳолиси;
- ✓ эркин кўчиб юриши чекланган шахслар;
- ✓ жисмоний нуқсонлари бўлган шахслар;
- ✓ харбий хизматда бўлган шахслар ва бошқалар.

Ўзбекистон шароитида чет тилларини ўқитишда масофавий таълимни ташкил қилиш катта самара беради. Хозирги даврда таълимнинг бу туридан кенг миқёсда фойдаланиш лозим. Масалан, дастлабки пайтда телевидениядан фойдаланиш катта самара бериши мумкин. Хозирги кунда телевидение орқали чет тилларини ўқитишда

айрим фанлар бўйича ўқув машғулотлари ташкил қилиниб келинмоқда ва самарали натижалар бермоқда.

Чет тилларини ўқитишда масофавий таълимни ташкил қилишдаги энг мухим масалаларидан бири профессор ўқитувчиларни танлашдир. Мазкур таълим турини амалга ошириш учун ўқитувчилар энг тажрибали ва ташкилотчи профессор - ўқитувчилар орасидан танлаб олиниши лозим. Чунки масофавий таълим бошқа таълим турларидан фарқли бўлиб, унинг самарадорлигини ошириш кўп жihatдан ўқитувчининг билимдонлиги, ташкилотчилик ва бошқарувчилик хусусиятларига боғлиқдир. Чунки масофавий таълимга жалб қилинувчи ўқитувчи бир пайтнинг ўзида мохир педагог, доно маслахатчи ва тажрибали бошқарувчи бўлиши керак.

Масофавий таълим асосан мустақил таълим кўринишида бўлиб, фақат ўқитувчи билан талаба ўртасидаги мулоқот компьютер, телекоммуникация қурилмалари ва Интернет орқали амалга оширилади. Ўқув жараёнида талаба ўқув материалларини ва топшириқларни ўз компьютерига олади, бажарилган тест ва назорат ишларини ўқитувчига Интернет ёки электрон почта орқали юборади. Бундан ташқари, талаба ўз ўқитувчисига саволлар билан мурожаат қилиши ва уларга ўз вақтида жавоб олиши мумкин.

Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети етарли даражада кадрлар салоҳиятига ва моддий-техникавий базага ҳамда ахборот технологияларини кенг жорий қилиш ва телекоммуникация тармоқларидан унумли фойдаланиш имкониятига эга бўлган ҳолда масофавий таълимни ташкил қилиш ва уни қўллашга оид ишларни олиб бормоқда. Масофавий таълимни ташкил қилиш ва ўқув жараёнига татбиқ қилиш бўйича тадбирлар ишлаб чиқилган. Тадбирда кўзда тутилган режа асосида университетда масофавий таълимни ташкил этиш бўйича ишлар қуйидаги йўналишлар бўйича бўлинган:

- ✓ Масофавий таълимда иштирок этувчилар билан олиб бориладиган ташкилий ва ўқув услубий ишлар.
- ✓ Масофавий таълимда қўлланиладиган ахборот ва телекоммуникация технологиялар билан танишиш, ўрганиш ва керакли техникавий имкониятларга эга бўлган компьютер ва дастурий мажмуани яратиш бўйича ишлар.
- ✓ Масофавий таълим учун ўқув услубий материалларини яратишга оид ишлар.
- ✓ Масофавий таълимда қўлланиладиган ўқув материаллари технологиясини ўрганиш ва уни жорий қилиш бўйича ишлар.

Бунда интерактив таълим кучга киради ва бинобарин, мазкур таълимнинг педагогикаси шаклланади. Интерактив таълим ўқитишнинг, мулоқотнинг дистант услубида, қолаверса, бу усулни амалга оширувчи бир қанча интерактив (аудио, видео, электрон анжуманлар, теле ва овоз коммуникациялари орқали ўзаро алоқа ва б.) ва ноинтерактив технологиялар воситасида олиб борилади.

Масофавий ўқитишда қўлланиладиган техник восита ва технологиялар таълимга янги технологияларнинг кириб келиши – ахборотни узатиш ва қайта ишлашнинг электрон воситаларига асосланган янги таълим технологияларининг ва ўқитиш шакллариининг пайдо бўлишига олиб келди. Масофавий ўқитишда қуйидаги техник восита ва технологиялар қўлланилади: ўргатувчи, синовчи ва алоқа воситалари. Ўргатувчи воситаларга изоҳли луғатлар, қидирув воситалари, электрон ўқув қўлланмалар, маърузаларнинг видео курслари ва бошқалар киради. Синовчи воситаларга

тест саволлари, ўз-ўзини текшириш воситалари мансуб. Алоқа воситалари бўлиб форумлар, почта, аудио ва видео дисклар хизмат қилади.

Масофавий таълимнинг яна бир авфзаллигини видеоконференциялар мисолида кўришимиз мумкин яни бир маърузачи юзлаб боринки минглаб тингловчиларга бир вақтнинг ўзида маъруза ўқиши ва шу вақтнинг ўзида тингловчилар билан фикр алмашиши, саволларга жавоб бериши мумкин. Бу усул юқори техникалардан самарали фойдаланишни тақозо этади. Яъни хар бир ўқув хоналари микрофон, видеокамера, видео проектор ва видео-аудио ускуналари билан таъминланган бўлиши мақсадга мувофиқдир. Бу усулда ишлаш нафақат бир билим даргоҳи, нафақат бир давлат, боринки бутун бир давлатлар орасида ҳам қўл келади. Яъни бир маърузачини маърузасини коммуникация ёрдамида бошқа давлатлар тингловчилари ҳам тинглаши мумкин бўлади. Шунини айтиб ўтиш лозимки бундай илмий анжуманлар хозирда бизнинг университет томонидан кенг қўламда ташкил этиб келинмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетида масофавий ўқитиш тизимини татбиқ қилиш, уни янада яхши йўлга қўйиш учун чет давлатларнинг тажрибасини ўрганмоқ ҳамда мултимедиа - электрон дарсликлар, электрон кутубхоналар, аудио ва видео дарсликлар яратишга жиддий эътибор бериб келинмоқда. "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг иккинчи босқичида таълим муассасаларининг моддий техник ва ахборот базасини мустахкамлаш ҳамда илғор педагогик технологиялар билан таъминлаш масаласига алоҳида эътибор берилган. Шунга кўра Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети ҳамда университет қошида ташкил этилган академик лицейларда янги педагогик технологиянинг масофавий таълимни жорий қилиш борасида кенг қўламдаги ишлар амалга оширилмоқда. Шунини таъкидлаб ўтиш лозимки масофадан туриб ўқитиш услуби асосан мустақил таълим жараёнини қамраб олмоқда, унинг таълимдаги ижодийлик, мустақил ўрганиш имконияти, илм олиш учун вақтни тақсимлашдаги эркинлик каби кўплаб афзалликлари эса мамлакатимиздаги йирик олимларнинг педагогик изланишларида акс эттирилган, рисолаларида кенг ёритилганини эътироф этиш мумкин. Шуниси қувонарлики, Университетимизда зиёлиларнинг, жумладан, педагогларнинг, янги авлоднинг тарбиясига эътиборли барча кишиларнинг, айниқса, талаба ёшларнинг замонавий компьютер ва телекоммуникация технологиялари воситасидаги интерактив таълимга, хусусан, on-line таълимига, Интернетга қизиқиши ва интилишлари катта.

Шу ўринда электрон дарсликлар яратиш ҳамда улардан фойдаланиш жараёнида ҳам Университетимиз пешқадамликни қўлдан бой бермай келмоқда. Оддий дарсликдан электрон дарсликнинг афзаллик томонларидан бири у "интеллектуал" кучга эга бўлиши билан бир қаторда керакли маълумотларни ўз вақтида ва жойида тақдим этиш имкониятлари билан фарқланади. Электрон дарслик маълум бир предмет бўйича ҳамма тегишли ўқув материалларини ўзида ифода этган бўлиши керак. Унинг интеллектуал даражада бўлиши эса ўз навбатида, оддий дарсликка нисбатан бир қатор афзалликларни туғдиради. Масалан, маълумотларни тез излаб топиш, мавзуларни ўзлаштириш даражасини мултимедиа элементлари ёрдамида амалга ошириш ва хоказо. Университетимиз профессор-ўқитувчилари томонидан бир неча тилларда яни инглиз, испан, француз ва немис тилларида электрон дарсликлар яратилган бўлиб улардан ўқув жараёнида унумли фойдаланиб келинмоқда. Бу эса чет тилларини ўқитишда самарали натижаларини кўрсатмоқда.

Она-Ватанимизнинг келажаги бугунги ёш авлоднинг ўқуви, салоҳияти, истеъдоди, мустақил фикрлашига бевосита боғлиқдир. Таълим мазмунини

халқимизнинг миллий кадриятлари, тарихий обидалари хусусидаги маълумотлар билан бойитиш, илғор педагогик технология ва ахборотларни киритиш каби бир қатор чоратadbирларни босқичма- босқич амалга ошириш давр талаби эканлиги давлатимиз томонидан аниқ белгилаб берилганлиги ҳамда ёшларни ўқитиш ва тарбиялашда илғор хорижий тажрибадан фойдаланишнинг ахамияти муҳимдир. Ўтган қисқа вақт мобайнида мамлакатимизнинг барча жабхаларида таълим ислохотлари изчил ва тезлик билан амалга оширилиб, кўплаб ижобий натижаларга эришилганлиги эса биз каби профессор-ўқитувчилар ҳамда талабалар учун Юртбошимиз томонидан яратиб берилган имкониятларнинг натижасидир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг —Таълим тўғрисидаги Қонуни. // Баркамол авлод Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. -Тошкент; —Шарқ, 1997.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2002 йил 30 майдаги «Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш тўғрисида»ги фармони.
3. Б.Ғ.Қодиров, У.Бегимқулов, А.А.Абдуқодиров. «Ахборот технологиялари». Электрон дарслик. 2002.
4. Р.И.Холмуродов, М.Ҳ, Лутфуллаев. «Замонавий ахборот технологиялари асосида ўқитиш», Т.,ЎзРФА «Фан», 2003.
5. Ачилова З. П. Синхрон таржима жараёнида мураккаб морфологик ҳодисалар ва синтактик конструкцияларнинг ўзига хос хусусиятлари //образование наука и инновационные идеи в мире. – 2023. – т. 31. – №. 2. – с. 23-28.
6. Ачилова З. П. Таржимашунослик назарияси мутахассислиги фанларига бағишланган замонавий дарсликлар яратишнинг ахамияти //journal of innovations in scientific and educational research. – 2023. – т. 6. – №. 2. – с. 316-318.
7. Ачилова З. Словообразовательные и грамматические трудности при переводе испанского текста на русский //Центральноазиатский журнал образования и инноваций. – 2023. – Т. 2. – №. 6 Part 6. – С. 220-224.
8. Ачилова З. П. Оғзаки матн таржимасининг фонетик ва лексик қийинчиликлари ва уни енгиб ўтиш имкониятлари //pedagogs jurnali. – 2022. – т. 3. – №. 1. – с. 170-178.
9. Ачилова З. П. Применения метода корректирующей компенсации при переводе политических выступлений //journal of innovations in scientific and educational research. – 2023. – т. 6. – №. 2. – с. 319-322.